

Kuidas külameest pügatakse.

Defini zest waštutaw L. Comp.

Gesfõna.

Walimistel selgitamad erakonnad oma programme ja tulewikuplaane. Loomulik, et iga erakond püüab näidata, et tema see õige rahwa huwide taitsja on, kuna teised rahwa huwide vastu töötawad.

Tööerakond ei ole tahtnud neil walimistel teisi erakondi tõrwama hakata. Ta on palju tähtsamaks pidanud meie riigi ülesehitamise tööd selgitada. Selleks olid ka omad põhjused.

Kui meie oleksime tahtnud hakata teistele peale käima, oleks eestkätt tulnud käsile wõtta põllumeestefogud — on ju nemad wiimastel aastatel saatuslikumat oja meie riigielus etendanud. Kuid meie räägiti, et põllumeestefogudel olla jeesmine käärimine, et „linnapõllumehehed“ maapõllumeestega wastollu jattunud. Meil oli põhjust arvata, et maapõllumehehed tugewamaks saawad, kuna linnapõllumehehed pinda kaotawad, siis ei tahtnud meie sellele loomulikule arenemiskäigule wahel segada. Lootsime, et sijemine asjade selgitamine fogude erakonnas maad leiab ja selle läbi ka Eesti riiklik elu wõidab.

On olnud üksikute maapõllumeeste wõolu esitajatega jutuajamisi. Meile on mõista antud, et pealekäimised meie ära jääwad ja et meie ka neile liiga ei pruugiks teha, et nende mõju juurenemist erakonnas mitte takistada.

Wiimajed päewad näitawad, et meid on tahetud ehjetele wiia. Si ole mingi j u g u s t w a h e t n. n. „potipõllumeeste“ (teiste sõnadega linna jahferdajate) ja maapõllumeeste wahel. Nad on nähtawasti täiesti ühinenud ja ühelmeel l ä h e t a w a d

nad teiste erakondade vastu wälja, eriti tööerakonna vastu, kes linnapõllumeeste „riiklik“ tööd on selgitanud.

Sellepärast ei wõi ka meie waitjeks jääda. Meie peame jõda, mis meile kuulutatud, vastu wõtma. Meie peame rahwale selgeks tegema, mis on Eesti põllumeestefogude erakond, mis tema ülesanded siamaani olnud ja mis tema meil läbi wiinud.

Siis alles, kui fogu meie rahwas näeb, kellega temal tegemist on, millisesse kuristiku põllumeestefogud Eesti rahwast siamaani on tahtnud wiia, millise kuristiku äärel juba terve rahwa saatus oli, siis alles wõib rahwas ütelda, misjuguise seijukoha peab ta nende vastu wõtma.

Rogumeeste „liider“ M. Salu (kes jhufene peaks küll olema?) kirjutas hiljuti:

„Meil on üksikuid isikuid ja ringkondi, kes ahnuse tuhinas on unustanud riigi ja rahwa. Kes tahawad maarahwas endijest näha ainult rumalate matside karja, kelle üle oma heaksarwamise järele wõib walitseda.

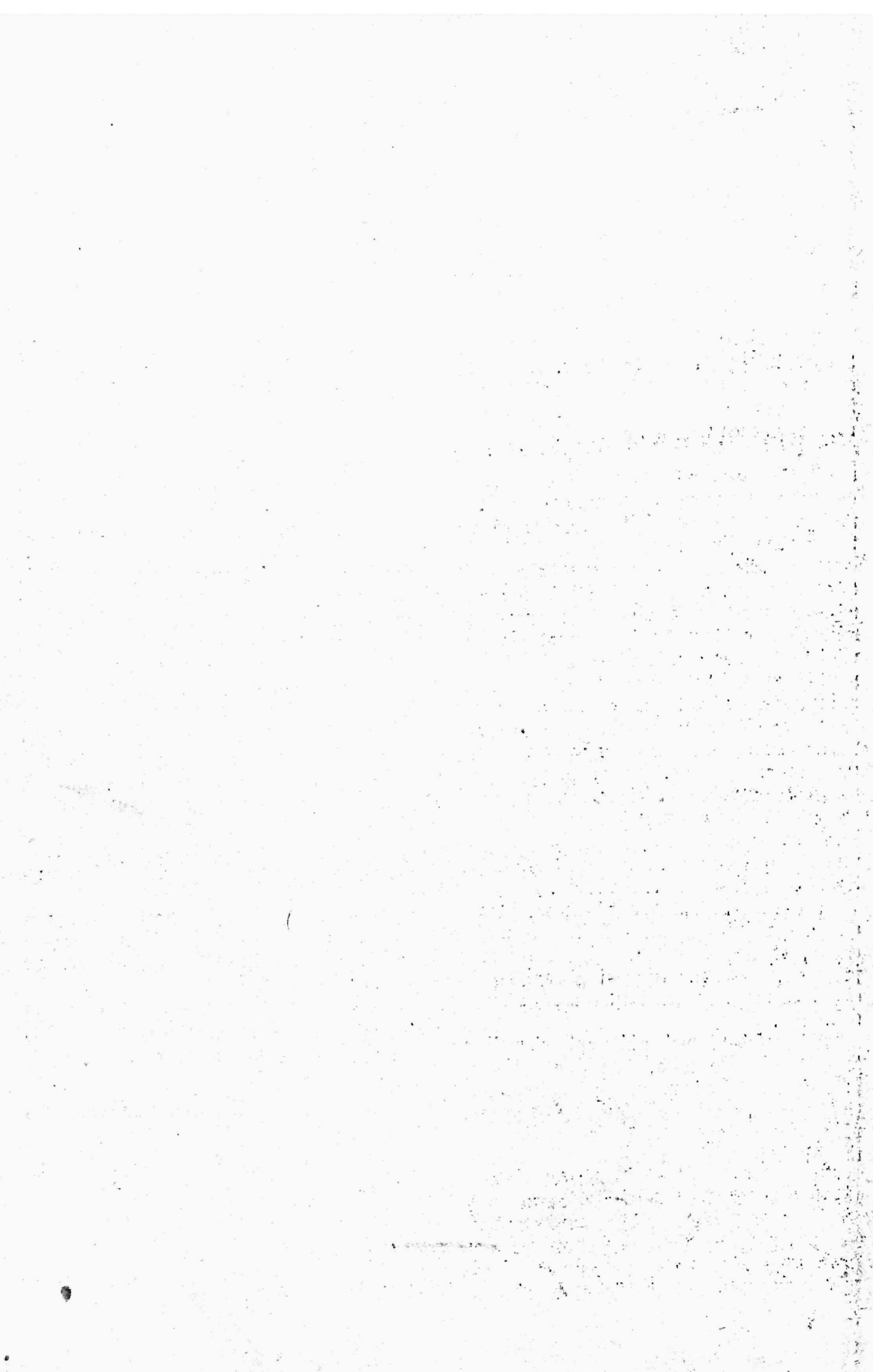
Ukseiswust püüawad palju kasutada selleks, et oma isikliku heaolekut kindlustada. Rahwa, eriti põlluharijate hädade peale aga wilistatakse.

Kes need ringkonnad on, ning kuidas nad riigi walitsemisel seni on talitanud, sellest on jutt käesolewas raamatukeses.“

Kuldjed sõnad.

Just samast lähtekohast on ka meie arwustus.

Erapooletu lugija aga otjustagu.

selgeks teha) waranduse omanikud. Et warandusi kätte saada, tuli neil muidugi pöörata riigivõimu esitajate poole.

Ja seal meie näeme, et neid warandusi mitte muidu, t.a. futa, kätte ei antud, vaid niisuguse waranduse ülevõtmise juures nõuti jälle omale matti. See matt võis juurem või väiksem olla, ühel või teisel kujul, aga ilma jellela oli warandusi raske kätte saada.

Aseri wabriku mõistatus.

Tuletame meelde ainult Aseri wabriku lugu. Kui seal endine Wenemaa pangakontori omanik Boberešski ilmus, et omale jeda wabrikut tagasi nõuda, siis ei lubatud temale koosolekut pidada, ei kinnitatud koosoleku protokoll. Alles peale selle, kui põllumeestekogudel lähedal seiswad kildkonna esitajad riigi aktiatega koosolekule pääsesid, ja riigi aktiatega võimul wiisid läbirääkimisse astuda Boberešhiga, siis tehti komplott põllumeestekogude kildkonna ja Boberešhki wahel Gesti Pangast laenatud raha abiga ja Gesti Pangast toetusel.

Et jelle läbi üks osa omanikke muidugi oma warandusest ilma jää, sellepärast, et uute aktiatega väljandmisel nende käest warandused ära wõeti ja hoopis teine kildkond waranduse omanikuks pääsis, — jeda see huvitas. Niisugust teguviisi nimetatakse Saksa keeles sõnaga „Schiebung“, Gesti rahmas jeda talitusewiisi tarwitatud ei ole ja sellepärast ei ole temal ka selleks õiget nimetust.

Asi on selge — riigivõimu või wähe-malt jidet temaga tarwitati kurjasti selles, et asjale siamaani täiesti väljaspool seiswad inimesed (kes on kuulnud, et „Silwa“ mehed või keegi teine oleks warem Aseri aktionäär olnud, või temal üldse midagi Aseriga tegemist oleks olnud?), pääsesid wabrikuomanikkudeks riigi käes olevate aktiatega ja Gesti Pangast laenatud raha kaudu.

Wene-Balti tehase waekausil.

Ei ole aega ega ruumi kõiki üksikuid juhtumisi siin üles lugeda, on aga selge, et näiteks Wene-Balti tehase omanikul, Dwt-Barowil, ühel või teisel kujul tuli ligi tõm-

mata põllumeestekogudele lähedal seiswaid inimesi. Tolleaegsete majandusministrite Westeli ja Zpsbergi tegevust on põllumeestekogud ise olnud sunnitud Riigikogus eitawalt hindama ja tunnistama, et „G. Westel ja R. Zpsberg mitte küllaldase ettevaatusega ja tarwiliku otstarbekohasusega talitanud ei ole“. Põllumeestekogude leht „Staja“ ei julenud sellest aga piisatagi ja jalgas selle nagu harilikult ikka, täiesti maha ja kirjutas koguni ümberpöördukt: Riigikogu olewat R. Zpsbergi ja G. Westel õigeks mõistnud.

Kitsarööpalise sõidud.

Meie teame, et põllumeestekogudele lähedal seiswad jskud kitsarööpalise raudtee hooldajatena tema omanikke ennem ei lastnud peakoosolekule kofku tulla, kui nende poolt Wenemaalt saadud aktiatega ei olnud suure summa eest ära ostetud. Siksime sellele veel juurde, et kui riik otsustas kitsarööpalist endale wõtta, siis oli R. Pats riigivanemaks. R. Pats lahkus ja kui siis endised kitsarööpalise peremehed nõudma hakkawad, et raudtee riigi poolt tagasi antaks, siis on R. Pats juba nende nõudjate hulgas!

Sellest peaks jätkuma, et iseloomustada põllumeestekogude tegelaste „riiklist“ talitusewiisi ja selgitada, kuidas riiklikud ja isiklikud hütoid käsitäes käisid, kuidas pahem käsi ei teadnud, mis parem tegi, kuidas riikliku võimu abil üksikud warandused wõdraste inimeste kätte mængiti.

II.

Siinene põllumeestekogude patt on selge. See ei lõika liiga suuri haamu Gesti rahwa ja tema majanduse lihasse. Siin on tegemist erawarandustega. Teine patt, kogumeeste juurim patt, mis siamaani üldse Gesti poliitikaalus on jündinud, on

Meie kullatagawarade äratarwitamine.

Nagu kodanikud teawad, maksis meile Wenemaa peale wõidurikka sõja 15 miljonit

fuldrubla. Panga operatsioonide kaudu, mis peaaugustalt tööerakondlike valitjuse ajal. (Kaarel Saars oli rahaministriks) 1920 a. lõpul ja 1921 a. algul mõidi jeda tagawara weel suurendada mitme miljoni rubla võrra.

Ei olnud ei Njutaw-ega Riigikogu wälja töötanud mingijugust seadust jelle üle, kuidas jeda kulda riiginajanduse raudwarana tarwitada mõib. Ei leitud jeda tarwiliku olemat enne, kui meie rahareform jaab läbi wiidud, kus kullafond pidi rahareformi aluseks olema.

Keegi ei osanud uskuda!

Ei tulnud tallelegi mõttesse, et mõib olla Eesti rahaminister, kes oma algatusel ja oma wastutusel kullafondi ära tarwitab, temale teise otstarbe annab, kui jelle, mis temal loomulikult olema pidi, nimelt — olla meie paberraha kindlustuseks.

Teada oli küll, et Riigikogu rahaasjanduse komisjon lubas osa kulda ümber wahetada Inglise rahaks, aga ta pidi Inglise panku seisma jääma. Selle wahetamise wastu ei olnud keegi. Oldi arwamisel, et Inglise rahakurs tõuseb ja nii jälle Eesti riigikassa teenida mõib.

Juba warem, 1920 aastal, tegi rahwaerakonnast pärit peaminister korralduse osa kulda Inglise maal wahetada, kusjuures imelikul wiisil 30 tuhat rubla kaduma läks, ilma et siamaani selgitatud oleks, kes jelles süüdi.

Kuid ka tolleaegsele kulla tarwitamisele teisteks otstarbeteks tehti piir, sest kõik need suured riiklised ettevõtted, mis tol ajal teostamisel ja kavatsusel olid, „Erfatid“ jne., likwideeriti, sest et nendelt Eesti riigile muud kui kahju loota ei olnud.

Wotamata selgub kohutaw lugu!

Seda suurem oli üldine üllatus nii Riigikogus, kui terve Eesti rahwa seas, kui 1923 aasta lõpuks selgus, et meie kullatagawarad kokku on sulanud, et 15. miljoni, mis Wenemaalt jaadud, ja mõnest miljoni, mis riigikassa kulla wahetamisega teeninud,

umbes üks kolmandik järel on, aga muu juba wälja on laenatud.

Ja see jai teada siis, kui rahaminister Westel wabariigi walitjuse nimel, mille eesotjas härra Pätš riigiwane manaseis, Riigikogule oli teatanud, et kulla tagawarad Eesti riigil kõik alles on, et Eesti raha on kullaga kindlustatud.

Põllumeestekogud waletawad.

Ja kui siis Riigikogus asi kõne alla mõeti, ka siis weel tõttas rahaminister kõnetooli selgitama, et kuld on alles, ja järgmisel päewal waletas „Raja“ juurte tähtedega: „Kuld on Eesti Panga warakambriks“. Aga ta ei olnud mitte alles! Ta oli wälja antud, ta oli wälja laenatud. Kuld on Eesti rahwa majapidamises raudwara. Tema peal põhjendab meie raha, meie mark. Peremees, kes oma talu raudwara ära tarwitab, teda wälja laenab, on warsti pankrott. Ilma kullakatteta muutub paberraha warsti paberilipakaks, mille wäärtus nullini mõib langeda.

Eestis aga sündis nii, et haganate hunnik kaswas ja kulla hunnik wähenes, ja asi ähwardas nii minna, et kulda sugugi järele ei oleks jäänud.

Kui oleks kuld meil täiesti otja saanud, kui hr. Pätši walitus oleks jõudnud kõik kulla tagawarad wälja laenata, ei oleks meie rahal mingijugust kindlustust, ei oleks Eesti marka enam keegi wastu mõtnud, ta oleks oma wäärtuses langenud nullini, nagu jeda sündis Wene ja pärast Sassa rahaga.

Rahwast weeti ninapidi.

Meie oleme juba mitu korda oma rahawäärtuse kaotanud, Eesti rahwas wäga suuri kahjusid kandnud ja kui meie jeda weel kord oleksime pidanud tegema, siis oleks loomulik arwata, et eestlane oleks kaotanud igasuguse usalduse oma riigi ja oma rahwasjanduse wastu.

Selle wastu tuli wälja astuda ja tuli selgeks teha, et nii edasi minna ei mõi. Mit-

ke ainult seda, et seda takistada tuli, vaid tuli ka selgeks teha, et siin ei ole mitte õiget teed käidud, et Riigikogu, et terwet rahwast on ninapidi meetud, on öeldud, et kuld on alles, aga teba tegelikult alles ei ole, et wiimjel päewal, kui selgus, et kulda mitte ei ole, et siis kõiksugu mahinat sioonid ette wõeti: ühikud kohalikkude ärimeeste poolt wälja antud weskliid kirjutati wälja, nagu oleks nemad kullas kohustatud seda tagasi maksma, kuna teada on, et nad seda mitte teha ei wõi.

Weel kord katsutakse petta!

Ja kui siis päew hiljem, kõige selle peale waatamata, et rahaminister warem oli seletanud, et Eesti Pangal suured waluuta tagawarad on — 800 miljonit, — kui siis päew hiljem sama rahaminister Riigikogule teatama pidi, et tema jälle oli ebatõtt rääkinud, et neid waluuta tagawarasiid mitte ei ole, ja panf jälle pidi riigikassast omale kulda paluma, siis oli ju selge, et niisugune walitsus mitte riigiasju ajada ei wõi ja oli ka sellepärast tööerakond sunnitud walitsusest ära minema.

Wäljamaale oldi palju wõlga.

Pärastpoole aga, kui juba uus walitsus oli, siis kiitlesid põllumehed, et waadake, teie andsite meile küll enne jõulu kaks miljonit kulda, aga see kuld on alles, meie ei ole seda mitte tarwitanud. See wõis olla loomulik: wahpeal oli meri kinni ja sellepärast polnud waluutat waja. Kuid ka see ei ole õige: nemad ei ole küll jeda kulda otsekõhe tarwitanud, aga nemad olid wäljamaal suured wõlad teinud kulla wäärtuses ja need tulid 1924 a. kewadel kullaga tasuda: sinna läks suur oja kulda, mis 1923 a. enne jõulu riigikassast wõdetud.

Oma süü katsutakse teiste kaela ajada.

Lauja wale on kogumeeste tõendus, et Strandman olla kullafondist ära tarwita-

nud 519 milj. marka, wõi ligemale 3 miljoni kuldrubla ja kullafate langenud 46,1% pealt 20,5% peale. Kõige juuremate raskuste peale waatamata jättis Strandman kulla ja waluuta tagawarad samasse wahetorda paberirahaga, nagu ka nad wastu wõtnud: paberiraha fate oli 31%. Kuid juba kogude walitsuse ajal langes kullafate (oktoobris 1923 a.) 29%-ni. Kogumehed teawad wäga hästi, et nemad kulla raiskamist ebaõigete andmetega warjasiid: nemad ei arwanud kulla- ja waluutatagawaradest maha Eesti Panga wälismõlgasiid. Alles nüüd selgub õige seisuford.

Ja kui meie kullatagawarade äratarmitamise pärast 1924 a. juwel äärmine paanika rahaturul walitjes, siis tuli loomulikult uuesti kullatagawarasiid puuditada, sest weeremat wantrit ei saa palja tätega seisma panna.

Kinni surutud suud uuesti kõnelemas.

Kui ühtlasi kõiksugu majanduslikud abinõud tarwitusele wõeti, et ääretu mõtlemata rahapoliitika kaudu tekkinud oluforda päästa ja meie raha kindlaks teha ning selles põllumeestekogud walitsuse juurest eemale suruti, kes olid siis need, kes selle wastu kisa tõstsid kõige ägedamal kombel? Kes püüdsid näidata, et siin isiklikke huwisiid taga aetakse, aga mitte riigi huwisiid ei kaitsta? — Põllumehed!

Ja kui siis pärast uus rahapoliitika (teda nimetasid wastased pilgates „margapoliitikaks“) wõitjaks jäi ja juudeti meie rahale kindel alus luua, siis ei julenud tükk aega kogupõllumehed uue rahapoliitika wastu, mille D. Strandman rajanud, enam wälja astuda. Nad said aru, et terwe rahwas nende poliitika hukka on mõistnud ja et neil enam kusagil kaitset loota ei ole.

Allas nüüd, kaks aastat hiljem, minnakse walimistele jälle walega, hakatakse kinnitama, et waadake, meil oli kuld alles, jeda on pärast ära raisatud.

Kas niisugusele meeletusele, niisugusele jõhkruusele leitakse praegu poolehoidjad? Kas on ka põllumeestekogude inimeste hulgas niisuguseid, kes jeda

juudakmad uskuda, mis nende ninamehed ette luisikavad. **Loobetakse, et pimedaid ja rumalaid leidub alati.**

Tugu on selge.

Uji on selge: Kuld mõeti omamõõliliselt, kuld laenati välja, laenati sinna, kust teda tagasi saada lähemas tulevikus, ja mõib olla üldse, raske on, terwe meie rahaasjanduse alus kõigutati, (tema pandi mankuma). Nus kord tuli luua, ja kui teda loodi, siis olid suured raskused, suured jõupingutused, ja kui uus kord praegu püstiti on, siis ainult sellepärast, et halati ajama teist poliitikat, poliitikat, mis endisele risti vastu käis, aga mis niisugune on, mis terwes maailmas on õigeks tunnustatud. Sellest ei jaanud meie kodukaswanud targad õigel ajal aru, mõi ei tahtnud meelega aru saada, seades oma kildkonna humid esimesele kohale. Ometi olid Rahwasteliidu asjatundjad, kes Gestiis käisid, otsusele tulnud, et Pats-Westel õnnetut, mildakut ja hädaohelikku teed olid käinud ja D. Strandman õieti talitanud. Aga nähtawasti on kasse, kelle nina ühtki sinepit ei karda!

III.

Wõrratu halb laenu- poliitika.

Kolmas suur põllumeestekogude patt meie majanduslikes elus on laenude väljandmine ilma selguseta, ilma aluseta ja ilma kindlustuseta.

Nähtawasti oli siin eesmärt jeda kildkonda, kes põllumeestekogude, nende liidrite ja rahategelaste ümber Tallinnas oli kogunud, rikastada. Oldi nähtawasti arwamisel, et see kildfond on see, kes Gesti majanduselu oma kätte mõtab, et tema Gestiis peremeheks saab, sest wõidakse, kelle käes kapital, see on ka maa peremees.

Rahwa raha pankakse mängu

Et jeda läbi wiia, hakati Gesti Panga abil kõikjuga seid majandusliki ettemõtteid selle kildkonna kätte koondama. Aga kui-

das siin talitati? Dige raha- ja Panga poliitika nõuab, et ainult sellele mõib suuremat laenu anda, kel omal ka midagi on, et siis, kui äri halvasti peaks minema, ka tema omanikult midagi wõtta mõiks, et pank mitte kahju ei kannataks.

Mis näeme aga meie? Meie näeme, et ükfikutele ettemõtetele, kus eesotsjas olid inimesed, kes meie põllumeeste tuusadel lähedal, wõimaldasti suuri äriid ära osta, mis siamaani olid muulaste käes, ja et neile mitte ainult terwe ostusumma laenukätte ei antud, waid wõeldi, et nad on odawalt ostnud ja neile lisalaenu kuni saja kordjelt juurde anti

Puupaljad inimesed sajad miljonid saanud.

Need on asjad, mis need majanduslikes ettemõtted ka siamaani wäga raskest olukorras peawad, mis neid igapäew ähwardawad, et nemad kofku warijewad, sest maksta panga protsenti, iseäranis peale selle, kui meie majandusline elu praegu muutunud on, on wäga raske. Ilma waranduseta inimestele on kümmed ja sajad miljonid nõnda wälja laenatud.

Wõib ajuda seisukohale, et riit wõjab jõukaid inimesi. Kuid ainult mõitjate üle ei mõisteta kohut. Oleks meie laenajatel laenust kasu olnud, siis oleks laenu olnud kindlustatud ja rahwamajandus mõib olla paremal järjel. Aga meie kodukaswanud ärimedhed oskawad ainult raha laenata, teda kasulikult tarwitada aga ja tagasi maksta — see käib üle nende jõu ja mõistuse.

Kuid Gesti Panga raha on rahwa raha ja kes jeda omale laenuks mõtab, sel ei ole mitte ainult juriidiline, waid on ka moraalne kohustus jaadud wõlga tasuda, et rahwa raha mitte kaotfi ei lähe.

Kuida Harju Pank inimesi nõõris.

Mis näeme aga meie põllumeestekogude tegelaste töösi? Wõ t a m e H a r j u P a n g a. Meie näeme, et mitte ainult juured summad, wäga suured summad Gesti Pangast ei laenatud, et ka erainimeste käest suured hoiusummad wastu mõeti.

Uksja aeti aga nii halvasti ja mitte ainult halvasti, vaid jeda koguni kuritahtlifel (peategelaste wastutusele wõtmise olla paratamatu), mille tagajärjel mitte ainult riik juurt kahju ei saanud, mis iga maksu- maksja peale 500 marka wälja teeb, vaid ka mitmed tuhanded erainimesed oma wae- waga kogutud kopikatest ilma jäid ja nüüd Harju panga asjaajajaid peawad „täna- ma“, et nad omal ajal raha Harju pank- wälja wiiksid.

Milline tergemeelsus wõõra waraga ümberkäimises, milline tergemeelsus riigi waraga ümberkäimises! Kas ei peaks need inimesed, kes jeda teinud, oma oja olema Eesti awalikus elus ära mänginud? Kas ei peaks igauks ütleva, et nende koht ei ole mitte Eesti riigi elu juhtimises?

Meie ei ole midagi teinud!

Et end tehtud süütegudes laista, on wana wõte, jüü teiste peale weeretada. Ka sellele seisukohale on põllumeestekogud asu- nud.

Nad seletawad, et waadake, Harju pan- gas olid põllumeestekogude mehed hoopis wäiksed mehed, peategelane oli majandus- mees, oli rahwaerafondlane, sakslane jne.

Keda tahetaks niisuguste juttudega us- tuma panna? Kas ei ole siis kõigil teada, et halekuulus „majandusrihm“ kogude lin- na-ajakond oli, mille ajutamisest R. Pätz oja wõttis, et see majandusmees, kes Har- ju panga eesotsas seisis, põllumeeste tuu- sade kõige suurem sõber oli, nende isiklik sõber ja isiklikult kõige paremas läbikäimi- ses. Kuidas saab seletama tulla, et põllu- meestekogude tuusjad mitte Harju pangaga kõige lähemalt seotud ei olnud, et nemad moraalseltki wastutust ei kannu Harju pan-

ga eest? Ja eks olnud ometi R. Pätz Harju panga nõukogu esimees ja J. Laidoner re- misjoni komisjonis! Mis nad siis seal die- tegid?

Kas need piisavad, mis põllumeestekogu- de tuusjad walasid, et Eesti rahwa rahu pangale muretseada, ei ole mitte samasugu- sed kroskodilli piisavad, nagu need, mis pä- rast põllumeestekogude kongressil walati, et maameeste jüdameid hõrdaks teha. Praegu seletama tulla, et waadake, jüin on üks ma- jandusmees, seal on üks rahwaerafondlane, sellega ei saa ometi oma pattu olematuts teha.

Seni kui raha sai.

Ja kas ainult Harju pank? Kas „Rosmo“ oli põllumeestele wõõras? Ka warblased katujel jirista- wad, kui lähedal kogupõllumeeste tuusjad jellele ettemõttele seisnud.

Tõsi, nende oja seal olnud nendele wä- ga kasulik. Nii kaua, kui raha sa- da oli, olnud nad osanikud ja wõtnud omad rahad wälja. Ja mitte wähe. Tuli aga maksta, polnud mehi kujukil. Side Harju panga ja „Rosmoje“ wahel on kõigile teada.

Kas ei ole „fots“ Linfwist (ilus „fots!“), praegu hr. Pätz'i juhatusel olema kitaröö- palise raudtee jelsi asjaajaja? Kui poliiti- liselt waja, on ta muidugi „fots“, muidu aga oma kildkonna mees.

Peame meie veel „Atlanta't“, „Den- nuk'ist“, „Eko'ist“ ja teistest jarnastest, mis juba surnud, rääkima? Eht jätub. **Pool- surnutest aga, ja neid on küllalt, rääkida ei taha**, jelsi siis tulla ütlema: waadake, teie olete jelle elujõulise ja kasuliku, aga wäga õrna taimeteje maha tallanud. Küll aeg arutab.

Rogumeeste taktika.

Wana mõte: et ennast kaitsta, tun-
gi teistele kallale. Ja seda takti-
wad kogumehed täie jõuga teha. Kuid as-
jata: tõde ei saa warjata. **Asjad, mis teis-
tele ette heidetakse, ei ole mitte õiged, nad
on karwupidi juurde kistud ja neil ei ole
meie rahwusmajandusliselt mingisugust
tähtsust.**

Kunagi ega keegi meie hulgast ei ole
tõendanud, et äri asutamine
iseenesest midagi halba on, et
aktiwa seltsi asutamine on niisugune asi, mi-
da aus inimene teha ei wõi. Umberpöör-
dult, ärid peawad olema, nii siis peab ole-
ma majandusline elu, ja mida rohkem neid
tehib, mida paremini nad ajutatud on, se-
da parem on riigile ja rahwale.

Nemad oma mõistluses muretsewad kau-
ba odavamini kätte ja kui nad korralikult
oma asju ajanud, tasuwad nad korralikult
oma maksu ja sellest on kasu nii rahwale kui
riigile. Sellepärast kellelegi ette heitma
tulla, et tema ühe wõi teise äri asutamise-
st on osa wõtnud, ei ole mingisugust põhjust.

Kuid äri on äri ja tema juhtimine wõib
olla mitmesugune. Tehtakse etteheiteid teis-
tele, et nad on äri ajanud ja nad on kahju
jaanud, kuid waatame, misugune wähe on
**põllumeestekogude äriajamise ja teiste äri-
ajamise wahel.**

Teistele tahetakse kaitkad kodaratesse pista.

Seldatakse, et „töberafondlane“ Hanko oi-
la juure kahju teinud töberafondlaste pan-
gale „Sakala“le“ ja siis on „Sakala“ pank
pisaraid walanud, et Cesti pangast laenu
saada. Siitki ei ole Hanko kunagi olnud
töberafondlane. Dige on küll, et „Sakala“
pank on Hanko kaudu (oma äritegemise
poolest pasjiks Hanko wäga hästi potipõllu-

ärimeeste fildfonda) suure kahju jaanud,
kuid „Sakala pank“ on kõik omad kah-
jud jookswatest hissetulekutest katnud ja on
ainultene pank Cestis, kes Cesti pangast
wõetud laenu suurel osal on kinni maks-
nud. Keegi ei saa salata, et „Sakala“
pank on kindlal järjel ja temal ei tule kel-
legi ees häbeneneda.

Wõtame aga meie põllumeestekogude
meeste ettewõtteid, neid panku, kus nemad
eesotsias seisawad, neid ärisid, kus nemad
juhiwad, siis näeme, et mitte ainult Harju
pank, „Eko“, „Rosmos“ ja teised ei ole
kõrku warisenud, riigile ja erainimestele
suuri kahjusid sünnitades, waid nende üksi-
tud weel tegutseswad ettewõtted on niiwõrd
halbasti rajatud, on niiwõrd halvasti seisu-
korras, et neid tuleb hoida, et praegu mitte
raskeid majanduslisi wapustusi meie elus
sündida lasta. Talumees ütles, et neid tu-
leb „nagu sitta pilpa peal landa.“

Üks wigur teise järgi.

Ei ole omati Tallinnas kellelegi salanud,
et ühikud põllumeeste ringfondadele lähe-
mal seiswad pangad niiwõrd halvasti on
oma asju ajanud, et neil katmata tšekkisid
on tulnud wälja anda ja wäga suures sum-
mas wälja anda, et oma maksujõuetust
warjata, ja et Cesti pangal siis muud üle
ei jäänud, et wapustusi meie majanduselus
ära hoida, kui need tšekid wälja osta. Wui-
du oleks tulnud lõpmata liisa ja larm, et
waadake, siin jurmatakse meie elujõuline
ettewõte.

Kui nüüd lugu nii on, siis ette heitma
tulla pangale, kes kõigiti hästi on rajatud,
et tema on kahju jaanud, kahju, mis tema
oma summadest on katnud, see on nüüd iga-
tahes niisugune teguwiis, millega ainult
põllumeestekogude mehed walmis saawad.

Oma wahel ei salata.

Ka kogumehed teavad, ja ei ole jeda omawahelijel jutuwajamisel salanud, et nende laenu poliitika algusest jaadid Eesti pangas wildak on olnud. On laenusid antud sinna, kus neid ülbje maja ei ole, kus tagajätksmise lootustki ei ole, kus kōil päewast päewa edagi woeretatse. On wāga juuri laenusid antud ükšikutele gruppidele (kontšernidele), mis miljar-ditesse utatawad, gruppidele, kes wististi oleks wōinud ka wäljamaalt raha jaada, aga sealt jeda mitte jaada ei tahtnud, sest et Eesti pank neile jeda kergemini andis.

Raha on niipalju halwasti paigutatud, et kui selle raha meie oleks ära tarwitanud näitels raudteede ehitamijels ja meie maa kultuura tõstmijels, siis Eesti juba praegu õitswamal järjel oleks. Kuid see on tege-mata jäänud ja selle all kannatame meie praegu ja saame wististi kannatama weel mõndagi aega.

Meie „maarahwa“ erakond aga on selle hašwa rahapoliitikaga kõigiti rahul ja wõtab teda oma erilise faitse alla.

Üks wale teise järgi!

Ja kuidas ta jeda faitseb! Pea a s j a - l i k u l t w a l e g a. Mis nende meeste kōest ka muud oodata? Oma raamatuteses kirjutawad nad pealkirja all „Strandman'i kokuhoidmine“ lauša wale 1924. aasta majanduspoliitika kohta. **Ei ole õige, et tol ajal oleks põllumajanduslijes laenuid (327 miljoni) wälja andmata jäänud.** Peale ehituslaenu, 25 miljonit, anti teijes lae-nud, niipalju kui nende järele tarwidust oli, täielikult wälja.

„Linnade laenu wäljaandmine ei rippunud mitte ära kolleegjests ministrist, sellepärast et linnade laenuid juba ennem peäegu kōik oli lubatud. Kuid ka need laenuid anti wälja ainult j e l l e l m ä ä r a l, kui riigikasja j e i f u r d l u b a s: Et aasta lõpul liakre-ditti nõuti, see on ülbine nähtus meil iga aasta ja jeda ainult 1924. aasta kohta ar-wetada ja ette heita, wõivad ainult poliit-ikkijed wõetallajad teha.

Peale selle wõelakse, et on liiapalka 180 miljoni antud. Kui Ukeli walitjuse ajal, kus Strandman majandusministrist, liiapalka anti, siis on see muidugi kuritegu riigi wastu. Kui jeda jama aga Teemanti walit-jus 1926. aasta alguses teeb ja ametnikku-dele nelja kuu kestel terwelt wīie ja poole kuu palga maksab, siis on see muidugi hea.

Mii ajawad põllumeestekogud oma poliitikat ainult wale ja laimu läbi. Ka iškli-kus asjas on tõde pea peale pōõratud. Un-takse märku, nagu oleks Bizifow-Strand-man'i juuräri maksujõuetuks tunnistatud. Miiugust juuräri pole ülbje olnud, küll on olnud kaubamaja „Põhja kaubanduse selts“ ja see ei ole mitte pankrotti jäänud, waid on oma asjad liikwideerinud, ilma et ta ühelegi pangale wōi erainimejele wōlgu oleks jäänud.

On tõsi, et riigikohtus on ükš tempel-makšu asi arutamijel ja kui see otjustatakse Strandmani ja teiste kahjuks, siis on selge, et Strandman oma oša ka riigile ära mak-sab ja jeda mitte wōlgu ei jää.

Kogumehed ei maksa wōlga.

Põllumeestekogud räägimad juure juuga laenude kaswamijest Eesti pangas. Lae-nude kaswamine aga ise enesest ei ole wäärnähtus, sest kui waba raha olemas on, siis on loomulik, et meil, kus rahakitšikus juur, teda wälja antakse.

Kuid põllumeestekogud jätawad targu ütlemata jeda, mis neile nii wāga häsi-teada, et meil mitte laenu jumna sellepä-rast ükš ei kaswa, et neid juurde antakse, waid et wāga palju niijuguseid laenusid on, kus protjendid iga aasta kas-wa w a w a d, sest et neid mitte tasuda ei jõuta, sellepärast et need laenuid ebaproduktiwojelt ja küll ilmo kindlustuseta wälja on antud endijel põllumeestekogude tegewoie ajal. Protjendid tulewad kapitalile juurde kirju-tada ja ka selle läbi meie laenude juurus kaswab. Kes oma protjente eestfätt tasuda ei juuda, on just põllumeestekogude „teenis-tuse äride“ mehed. Just nende wōlg kas-wab ja kaswab!

Lõpusõna.

Gesti rahwal on tegelasti, kes tema miinewitus on etendanud suurt osa ja teba terwe rahwas austama peaks. Üksitub tahawad aga oma praegusaja poliitikaga oma endist head nime maha matta.

Meil on mitmed kokkupõrked olnud poliitilisel alal rahwaerakonna juhi härra Tõnisson'iga. Meie ei saa kunagi jätata, et härra Tõnisson'il mist kaasaeglastest kõige juuremad teened Gesti rahwa arenemiskäigus on olnud. Kuid see ei õigusta sügugi, et meie tema tegewust praegusel ajal peaks peame kiitma.

Halwad kawatsused.

Kui oleks temal korda läinud oma kawatsused 1920. aastal, osta Ameerikast kaalõsitaolisi laenu, mis aasta pärast lagunesid, kui oleks korda läinud temal „Erfati“ tõesti nii käima panna, nagu tema seda tahtis, siis oleks Gesti rahwas wististi otjekohhe ja palju waremmini pankroti ees olnud, kui seda arwata oleks wõinud. Srimene, kes juuri majandusliisi ettemõtteid riigi rahaga ja riigi arwel ellu tahab kutsuda, ilma et temal omal ärilisi wõlumusi, kogemusi ja eestkätt reaalmõtlemise wiisigi oleks, see inimene ei kõlba majandusasjade ajamiseks. Ja kui Wiljandi ratsap, suur mapp käes, tuleb härra Tõnissoni juurde näitama, kuidas Narwa kõske wõib kasutada, mis sugune kuld seal maas, ja kui siis härra Tõnisson kuude kaupa peale käib, et peab Narwa kõske ära kasutama, kuna see üte meie majandusliise jõu ja tarwiduse käib, ja siis lõppude lõpuks Jaaksoni walitjuse ajal läbi wiib, et niisugune kontsessiooni õigus antakse Wiljandi ratsapale, kes siis Inglismaal kuude kaupa meie krediiti maha surub, ilma et mingisugust tagajärge saawataks, — see on majanduspoliitika, mida seal poolt oodata on.

Laenu septsused.

Meie teame, et umbes aasta tagasi Wõerakonnal tuli uute laenude septsjemise

wastu Gesti panga jaoks järjult wälja astuda. Laenu taheti teha eestkätt kulla wastu ja kui see laen tarwitatud, siis Gesti panga wekslite wastu. Protsent oli kõrge, aga weel kõrgem oli komisjon, mis otjekohhe oleks tulnud ära maksta. Waewalt aasta on mööbunud ja meie kuuleme teistest ettepanekuteest, mis praegu tehakse. Wõrdluseks toome nad ette. Praegu ei ole Gesti pant mitte enam rahawõtsija, waid on aeg, kus temale raha pakutakse. Ja kui meie tingimisi wõrdleme, mis oli aasta tagasi, mida joomitati tol ajal Riigikogu esimehe härra Tõnisson'i poolt, ja tingimisi, mis praegu Gesti pangale pakutakse, siis näeme, et seal mitte waks wahet ei ole, waid et meie oleme hoopis teise olukorda jõudnud. Praegusel laenuwõtmisel ei nõuta enam mingisugust komisjoni, tahetakse jelle raha pealt, mis kulla wastu on antud, minimaal protsenti, ja jelle eest, mis wekslite ja muude kindlustuste wastu on antud, normaal Inglismaa panga protsent, j. o. 5—6 prots. J. Tõnissoni joomitatud laenu eest oleks tulnud maksta aga ümmarguselt oma 8—12 protsenti! Nii on meie olukord muutunud, ja kui nüüd tõesti oleks minewal aastal härra Tõnissoni poolt joomitatud laenu tingimised wastu wõetud, siis wõib ju iga pime ka wälja rehtendada, kui palju jelle läbi Gesti riik oleks kahju saanud. Rahwaerakond toetab oma juhti, peab teda juureks majandusmeheks, juureks riigimeheks. Gesti rahwas on tema poliitiliste wõimete juures praegustes oludes jooksu pettunud. Wõõral on ehk kõrgem meie inimesi hinnata. Kui Tõnissoni juures, kui ta peaminister oli, tutaw Saksa mõtteteablane krahw Rehsjerling käis, meie maa mees, siis ütelnud ta tabawalt „härra Tõnisson on ajakirjanik, tema ei ole mitte riigimees.“

Kogumeeste inimesed.

Wõtame härra Laidoner'i. Keegi ei jätga, et meie wabadusjõda on suurelt jaolt härra Laidoner'i teene. Muudugi teada, il-

ma sõjaväeta ei oleks jaanud ka härra Laidoner midagi teha, ja võib olla, kui Laidoner'i ei oleks olnud, oleks ka mõni teine jama ära teinud. Et aga Laidoner õige mees õigel kohal oli, seda ei jalga keegi ja Eesti rahvas tahab temale wististi tänulik olla lõpuni. Kuid härra Laidoner ärku unustagu mitte, et see kapital, rahwa tänu, on kapital, mida igapäew kulumata ei saa. Meie nägime Saksimaal, kus wististi meie kindralist juurem mees, kindral Ludendorff, seda Saksa rahwas geeniuselks pidas ja ehk praegugi peab, arwas, et ka peale jōda võib tema teha, mis tema heaks arwab, ilma et ka rahwa arwamisega, rahwa juurema oja tahtmisega rehkendaks. Meie näeme aga, et Ludendorff oma poliitilise poolehoiu on täiesti kaotanud, kuna teine mees, praegune president Hindenburg, kes võib olla wäheama andega on, kui Ludendorff, kuid kes tagasihoidlik eraelus, kes mitte enast ei jeganud suurde poliitikasse, ja ei tahtnud seal karutlikki ära teha, ei jeganud enast majanduse asjadesse, waid lihtsa mehena Hannoveris elas, et see Saksa rahwa lugupidamise täiel määral on alal hoidnud ja ka praegu keegi temale mingisugust etteheidet ei tee.

See on kahtlane jeltskond, kellega härra Laidoner kaasa teeb. Harju pangad ja teised niisugused ärid wõiwad pikapeale ka kõige paremat nime kõigutada, ja mitte härra Laidoner'ile enesele, waid ka Eesti rahwale oleks wististi kasulikum, kui jarnast jeltskonnast katusel eemal hoida ja tulewikus niisuguste asjadega mitte tege- mist ei teeks.

Teine põllumeeste liider, härra Pätš, nõuaks õieti erilist kaalutlemist. Ka temal on kindlasti teened Eesti riigi loomisel. Tema pärastine tegemus annab jiski aimata, et siin isiklikud motiivid wäga suurt oja on mänginud.

Kui me aga meelde tuletame, et hr. Pätš on Tallinnas suur äritegelane, börsikomitee ja kaubanduskoja nõukogu esimees, siis näeme, et temal omalgi usk oma poolehoiu jisse Tallinnas on kõikumud ja et tema

mitte ei julge oma kandidatuuri üles jeda Tallinnas, kõige juuremas Eesti äri- linnas, waid Tallinnast eemal, Wärnemaal, kandideerib. Kuna meie härra Pätš'i ülal ettetoodud majanduselu wäärnähtuste isaks peame, siis arwame, et tema oja juba kül- last on selgitatud. Ainult üht iseloomu- likku asja ei wõi jätta meelde tuletamata, nimelt, et hr. Pätš peale pijarate ka tegeli- kult Harju panga jaatusest oja wõtab. Ta on esinenud panga wastu juurema nõud- misega, mille rahuldamisel riigile ja teis- tele panga wõlausfujatele weelgi wähem järele jääb.

Kas loome uusi „Linda“ aktiivid?

Meie rahwas elab ülemineku ajajärgul. Riikline loom töö on juurelt osalt teha, ja sellepärast oleks iga jōud, kes selles tahab kaasa aidata, ilma et tema oma isikut esi- meesle kohale seab, iga niisugune jōud oleks soowitaw. Kuid Eesti rahwas ei tohi lu- bada, et meil wued laewaühisuse „Linda“ taolised ärid sünniwad, mis usku rahwa tahtejōu, rahwa oskuse ja rahwa isikute tegelaste aujusesse kõigutawad. Selle was- tu peab igapidi wälja astuma, kõige jōuga, kõige wäega wälja astuma, ja kui põllu- meeste kogud ei ole juutnud, wõi ei ole tahtnud ega ole ojanud oma seast kõwal- dada isikuid, kes on oma tegemisega näida- nud, et nad meie riigi elu, eriti meie ma- janduselu juhtimisel mitte õiget rada ei läi, kui mitte rohkem ütelda, siis peab rah- was ise walimisel sellest aru saama ja üt- lema, et põllumeestekogud on wildakule teele läinud. Neenejst on ju põllumeeste liikumine ja ühinemine loomulik, aga täht- tis on, misjuguise lipu all, misjuguiste üles- annetega see sünnib, ja misjuguised inime- sed seda teostawad. Ja kui põllumehed ei taha sellest aru saada, olles arwamisel, et nemad on maasool, kellele maa peab kõil andma ja kõil andeks andma, siis ei saa ju ometi teised kihid jellega leppida, nad pea- wad jellele järjult wastu astuma — ja neil on õigus jeda teha.

EESTI
RAHVUSRAHWAÜKOGU
AR

107410*

Ar 92.6
Kuidas

Ar 935.

Kuidas